

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **ГАМАН Ірини Анатоліївни**
«Лінгвостилістичні характеристики текстів німецькомовних путівників по
зоопарку», подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних
наук (спеціальність 10.02.04 – германські мови)

Дисертація І. А. Гаман присвячена комплексному дослідженню лінгвостилістичних характеристик текстів німецькомовних путівників по зоопарку як специфічного різновиду тексту науково-популярного підстилю наукового функціонального стилю. Зважаючи на те, що аналіз текстів з урахуванням екстралінгвальних чинників є досить актуальним у мовознавстві, здається, що у „жанровому Всесвіті» (К. Адамцік 2004) навряд чи лишились недостатньо досліджені жанри та їх різновиди. Проте, виявляється, існують такі, що ніколи не були об'єктом лінгвістичних розвідок, незважаючи на те, що їх історія налічує десятки років. Путівники по зоопарку фігурують як один з найперших різновидів жанру «путівник», специфіка якого досліджувалась фрагментарно з боку мовленнєвої реалізації. Путівники по зоопарку видаються більше 200 років, тому їх діахронічний аналіз відкриває широкі перспективи дослідження модифікацій та тенденцій розвитку різновиду жанру щодо форми, змісту та функцій.

Багатоаспектність тексту як об'єкта досліджень лінгвістики та стилістики тексту, який поєднує мовні (лексичні, граматичні, стилістичні засоби) та позамовні аспекти (ситуативні фактори, реалізація інтенцій) дає поштовх до міждисциплінарності пропонованої наукової розвідки. У цьому зв'язку рецензована наукова праця має беззаперечну **актуальність**, оскільки ґрунтується на холістичному підході, який уможливорює аналіз путівників по зоопарку у їх композиційній, тематичній і функціональній єдності з урахуванням соціокультурного та економіко-політичного контексту. Актуальність посилюється вимогами сучасної прагматилістики, яка потребує трактування поняття «стиль» як комплексного мовного явища,

кластеру взаємопов'язаних елементів на різних рівнях тексту (композиція, тема, функції тексту).

Зазначаючи **наукову новизну** здійсненого дослідження засвідчуємо, що вона зумовлюється насамперед науково релевантними результатами інтегративного аналізу структури стилю німецькомовних путівників по зоопарку, який стосується композиції, типу мовленнєвих дій, теми та зразків формулювань. Так, *уперше* встановлено композиційну структуру, систематизовано змістові елементи, обґрунтовано зміни тематичного наповнення текстів німецькомовних путівників по зоопарку; виокремлено їх функції та основні іллокуції. Не залишаючи поза увагою також і поняття традиційної стилістики, *уперше* було встановлено основні стильові риси текстів німецькомовних путівників. Зважаючи на новизну об'єкта дослідження, особливою заслугою авторки вважаємо з'ясування статусу путівників по зоопарку у жанровому просторі, які визначено як різновид жанру «путівник» з ко-домінуючими інформативною та орієнтувальною функціями.

На наш погляд, ці основні наукові результати і досягнення можна дійсно вважати збагаченням лінгвістичної науки, тобто йдеться про **теоретичне значення**, особистий внесок дисертантки у такі конкретні галузі германістики як типологія тексту (поглиблено розуміння класифікації жанрів), стилістика тексту (виявлено характеристики німецькомовних текстів різновиду жанру «путівник по зоопарку», які слугують основою для подальших досліджень жанру «путівник», зокрема, контрастивних розвідок), прагматистика (висвітлено стилістичне значення мовленнєвих дій у текстах німецькомовних путівників по зоопарку).

Здобутки Гаман Ірини Анатоліївни мають і достатню цінність у прикладному аспекті, оскільки існують досить широкі можливості їх **практичного застосування** на лекційних та семінарських заняттях зі стилістики німецької мови (розділи «Лінгвостилістичний аналіз тексту», «Функціональні стилі»), прагмалінгвістики (розділ «Теорія мовленнєвих

актів»), теорії тексту та дискурсу (розділ «Жанри дискурсу»), лексикології (розділ «Семантична структура слова»). Зауважуємо важливість використання раніше невідомих жанрів, якими виявляються путівники по зоопарку для учнів / студентів, для формування жанрової компетентності на практичних заняттях з німецької мови.

Достовірність та обґрунтованість сформульованих в дисертаційній праці положень і висновків забезпечується солідною джерельною базою, достатньою теоретичною і методичною основою, ефективним використанням методів дослідження. Варто відзначити ретельність пошуків фактичного матеріалу дослідження, які ускладнювались об'єктивними причинами (відсутністю німецькомовних путівників по зоопарку у вільному доступі) і вимагали від дисертантки тривалої комунікації з працівниками (директорами, кураторами, архіваріусами) зоопарків і колекціонерами путівників по зоопарку у Німеччині.

Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 16 одноосібних публікаціях, 10 з яких є науковими статтями, опублікованими у фахових виданнях України, 1 стаття – у наукометричних базах, 1 стаття – у зарубіжному виданні (Польща), 4 – у збірниках матеріалів наукових конференцій. Варто зазначити закордонну статтю (Бразилія), опубліковану у співавторстві з професором німецького університету Віадрина Юнгблут К., де особистий внесок авторки полягає в аналізі емпіричного матеріалу для практичного розділу статті. Загальний обсяг публікацій становить 9,32 др. арк., що є достатнім для належної апробації роботи.

Особливо змістовними вважаємо другий та третій розділ дисертаційної праці, присвячені дослідженню емпіричного матеріалу. Ірина Анатоліївна поетапно описує німецькомовні путівники по зоопарку, починаючи з макростилістичних ознак (композиція тексту) і звертаючи увагу на такі деталі як формат, мовне оформлення бібліографічних даних вищезазначених текстів, висуває гіпотези про їх ситуації рецепції, функції і тематику, які спростовує / підтверджує під час подальшого дослідження. Дисертантка

здійснює детальний аналіз змістово-тематичного наповнення німецькомовних путівників по зоопарку, який показав цікаві результати щодо частин тексту путівників (крім очікуваних відомостей про тварин, тексти містять історичну, регламентуючу частини і рекламні повідомлення), змін змістового наповнення і композиції основної частини (обов'язкове зазначення критерію опису тварин «природоохоронний статус» для усіх видів, поява імен працівників зоопарку як об'єктів референції, виокремлення теми «розваги» у вигляді текстових сегментів з використанням прийомів реклами, компресія інформації у текстах-кластерах з описом тварин замість суцільного тексту, таблична форма історичної частини тексту), засобів когерентності («принцип повторного посилання», речення, які вербалізують шлях по зоопарку (дієслова руху + локативи), адитивні і компаративні відношення). Корисним також є виокремлення іллокуцій і опис їх стильового оформлення, що уможливило визначення функцій путівників по зоопарку (інформативна, орієнтувальна, апелятивна, розважальна). Ірина Анатоліївна компетентно коментує реалізацію намірів автора і надає власні альтернативні варіанти інформування про тварин та керування рецепцією тексту.

Робота має прозору структуру, закінчений вигляд, достатній обсяг, відзначається чіткістю і грамотністю викладення матеріалу та оформлена згідно з діючими державними стандартами. Авторкою було повністю вирішено усі завдання, поставлені в роботі, починаючи з аналізу вітчизняних та зарубіжних джерел за темою дослідження і закінчуючи основним завданням – встановленням лінгвостилістичних характеристик німецькомовних путівників по зоопарку із застосуванням інтегративного підходу через вирізнення стилістично релевантних критеріїв аналізу тексту: контекстуальних, функціональних, змістово-тематичних і формально-граматичних.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ірини Анатоліївни Гаман, зазначимо, що деякі його положення викликають зауваження і дискусійні міркування.

1. У дисертації у викладі матеріалу місцями спостерігається деяка інерційність, тобто, смислові повтори, які відволікають від сприйняття подальшого матеріалу. Наприклад, у Висновках до розд. 2 підсумки цього розділу починаються лише з п. 5, а попередні, що відображають історію, назви, формат путівників, відносяться до розділів 1 і 2. Повтори можуть слугувати фоновою інформацією в тексті для подальшого матеріалу. Але тоді – з обов’язковим посиланням на попередній розділ, де цю інформацію викладено уперше.

2. Дисертація значною мірою присвячена вивченню стилю путівників. Однак в тексті відсутній окремий підпункт аналізу і визначення сутності текстового стилю. Навіть в п. 1.4.2 «Стиль як спосіб виконання мовленнєвих дій у сфері діяльності людини» власне про явище стилю не йдеться. Окремі висловлення в роботі про функціональні стилі, окремі характеристики стильових прийомів в путівниках все ж не складають цілної картини.

Стиль у будь-якому творі – це спосіб організації просторово-часового сприйняття, зокрема, сприйняття об’єкта «зоопарк». Ця концепція підпорядковує і вибудовує ієрархію всіх стильових засобів путівника, формує системний аналіз його стилю, включаючи еволюцію стилю в діяхронії.

3. У Загальних висновках сказано (с. 201), що мовні засоби виступають індикаторами функцій та теми тексту. З цим твердженням слід погодитись, оскільки за допомогою мовного забезпечення ці теми і функції в тексті маніфестуються і впізнаються читачем. Водночас мовні засоби перш за все є реалізаторами тем і функцій тексту, без чого неможлива ніяка індикація.

4. У Загальних висновках цілком об’єктивно сказано про можливе використання здійснених в дисертації досліджень для подальших наукових пошуків. На наш погляд, перспектива продовження здійснених досліджень є значно ширшою ніж заявлена. Суто лінгвостилістична перспектива впливає з дискусивного питання, викладеного в п. 2 зауважень; крім того, сучасні путівники все більш звертають увагу на теми охорони довкілля, збереження рідкісної фауни, просвітництва відвідувачів. Ці теми втілюються в

путівниках у непрямий спосіб, імпліцитно; отже, стилістика цього втілення заслуговує окремого вивчення як перспективна тема.

5. Останнє зауваження стосується використовуваних дисертанткою термінів на позначення сукупностей текстів у вітчизняній і німецькій лінгвістиці (тип тексту, клас текстів, жанр), розбіжності між якими варто було б розглянути глибше, ураховуючи мовознавчі дискусії щодо невизначеності термінів «тип тексту» та «жанр».

Попри зауваження, дисертаційна робота І.А. Гаман відзначається беззаперечною актуальністю, науковою новизною, системністю підходу, оригінальністю та аргументованим аналізом.

На підставі детального ознайомлення з дисертацією, авторефератом та основними публікаціями, вважаємо, що дисертація «Лінгвостилістичні характеристики текстів німецькомовних путівників по зоопарку» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами внесеними згідно з постановами КМУ №656 від 19.08.2015р. та №1159 від 30.12.2015 р.), які висуваються до кандидатських дисертацій філологічного профілю, а її авторка Гаман Ірина Анатоліївна безперечно заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри прикладної лінгвістики
Національного аерокосмічного університету
імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Л. С. Піхтовнікова

Підпис Піхтовнікової Л.С. ЗАВІРЯЮ
Вчений секретар університету

